

ไขความเข้าใจผิดเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สุพริศร์ สุวรรณิก

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์

เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือในหลวง ร.9 เมื่อ 13 ต.ค. ที่ผ่านมา ผู้เขียนขอน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน “หลักเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระองค์ได้พระราชทานไว้ และทรงปรารถนาให้เป็นแก่นสำคัญในการดำเนินชีวิตเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีอย่างยั่งยืนของประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังมีความเข้าใจผิด สับสน และสงสัยเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่มากในสังคมไทย โดยเฉพาะการตีความหมายอย่างคับแคบและตีเงินเกินไป วันนี้จึงขออุทิศบทความเพื่อไขข้อสงสัยและความเข้าใจผิดสำคัญ ๆ โดยสังเขป ดังต่อไปนี้ครับ

● ความพอเพียง ห้ามมีมาก ห้ามใช้ของหรูหรา?

เป็นความเข้าใจผิดที่มักได้ยินกันบ่อย แต่ที่จริงแล้วคำว่าพอเพียงนั้น เป็นเชิงสัมพัทธ์ (relative) คือ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสถานะของแต่ละบุคคล หรือพูดง่าย ๆ ว่า เป็นการทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง มีการพัฒนา ก้าวหน้าและร่ำรวยได้ แต่ให้มีเพียงพอกับความต้องการโดยไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีรายได้สูง มีไลฟ์สไตล์หรูหรา รับประทานอาหารที่ภัตตาคารเป็นประจำ ใส่เสื้อผ้าแบรนด์เนม แต่ยังสามารถบริหารจัดการการเงินของตนเองได้ คือมีเงินเก็บและมีหนี้แบบที่ชำระได้ไหว แบบนี้ก็ยังพอเพียงในแบบของเขา คือไม่เกินตัว ดังความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสของในหลวง ร.9 เมื่อปี 2544 ความว่า “...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดลูทใส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ่ อันนี้ก็เกินไป...”

● ความพอเพียงเป็นเรื่องเกี่ยวกับเกษตรกรโดยเฉพาะ?

เป็นความเข้าใจผิดอย่างมากอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะเรามักจะเห็นตัวอย่างหลัก ๆ คือ เกษตรกรที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ เช่นนำไปประยุกต์กับเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่อันที่จริงความพอเพียงเป็นหลักการที่ใช้ได้กับคนทุกอาชีพ ทุกวัย และทุกภาคส่วน

ในหลวง ร.9 ทรงเสนอแนะให้ใช้แนวคิดนี้เพื่อแก้วิกฤติเศรษฐกิจที่กำลังถาโถมอยู่ตั้งแต่ปี 2540 เพื่อให้ประเทศเติบโตต่อไปได้อย่างยั่งยืน เพราะความพอเพียง คือ การยึดทางสายกลางและดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ใจความสำคัญประกอบด้วย 3 หัว 2 เงื่อนไข โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นแก่นแท้ของ 3 หัว ได้แก่

(1) ความพอประมาณ ไม่สุดโต่งเกินไป

(2) การมีเหตุผล คิดวิเคราะห์ทุกอย่างก่อนลงมือปฏิบัติ

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อไม่ให้กระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกระแสบริโภคนิยมเข้ามามีผลกระทบต่อชีวิตของเรามากเกินไป ซึ่งไม่ได้หมายถึงการปฏิเสธเทคโนโลยี สิ่งที่ดีก็นำมาประยุกต์ใช้ให้ประเทศก้าวหน้า แต่ความก้าวหน้าต้องมีความสมดุล คือให้ยั่งยืนด้วย ดังพระราชดำรัสเมื่อปี 2544 ตอนหนึ่งว่า “...ถ้าก้าวหน้าเร็วเกินไป ไปถึงขั้นเขายังไม่ถึงยอดเขา หัวใจวาย แล้วก็หล่นจากเขา ถ้าบุคคลหล่นจากเขา ก็ไม่เป็นไร ช่างหัวเขา แต่ว่าถ้าคน ๆ เดียวขึ้นไปวิ่งบนเขา แล้วหล่นลงมา บางทีทับคนอื่น ทำให้คนอื่นต้องหล่นไปด้วย อันนี้เดือดร้อน...”

ส่วน 2 เงื่อนไข ได้แก่

(1) ความรู้ ที่จะนำมาสู่การตัดสินใจอย่างถูกต้อง (หากไม่มีก็หมั่นศึกษา) และ

(2) คุณธรรม คือ การรู้จักอดทนระงับความต้องการอันไม่มีประโยชน์ รู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่นด้วย

● ความพอเพียงคือการกลับไปปลูกผัก ทำไร่นา ปลูกข้าวกินเอง?

เป็นอีกความเข้าใจผิดหนึ่ง แม้ว่าเราจะเห็นตัวอย่างของหลายคนที่ดำเนินชีวิตหวนคืนสู่วิถีธรรมชาติ แต่ต้องไม่ลืมว่าแต่ละคนมีพื้นฐาน มีต้นทุนชีวิต ความรู้ความถนัดที่แตกต่างกัน การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่การมีวิถีชีวิตในแบบดังกล่าว เพราะอาจกลับทำให้กลายเป็นชีวิตลำบาก เพราะไม่ได้มีพื้นฐานมาก่อน ดังใจความตอนหนึ่งของพระราชดำรัสเมื่อปี 2540 ที่ว่า “...อันนี้ขอบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป...” แต่การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ไม่ว่าจะดำรงชีวิตอยู่ในวิถีแบบไหน แม้แต่วิถีคนเมือง ก็สามารถทำให้เกิดการรู้ใช้ รู้กิน รู้เก็บ และทำให้เรามีชีวิตที่มีความสุข ร่ำรวยทั้งทรัพย์สินและปัญญาอย่างยั่งยืนได้ต่างหากครับ

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย